

DEZIDERATE PEDAGOGICE ÎN FORMAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE LA ELEVI

MANUIL Svetlana, grad didactic superior, grad managerial I,
Colegiul Național de Comerț al ASEM, Republica Moldova

Rezumat. *Competența de comunicare reprezintă o categorie de competențe esențială într-o lume globală, în absența căreia nu se poate construi nici cunoaștere/învățare, nici relaționare. Formarea și optimizarea competenței de comunicare este o condiție pragmatică care favorizează reușita integrării școlare și sociale a elevului, constituind obiectivul esențial al muncii educative în școală. Competența de comunicare este un element cheie pentru a avea succes în diferite sfere ale vieții și, din acest motiv, formarea și dezvoltarea acesteia devine un scop nu doar în pedagogie, ci și în toate sectoarele vieții sociale.*

Summary. *Communication skills are an essential category of skills in a global world, in the absence of which neither knowledge / learning nor relationships can be built. The formation and optimization of the communication competence is a pragmatic condition that favors the success of the school and social integration of the student, constituting the essential objective of the educational work in the school.*

Communication skills are a key element for success in various spheres of life and, for this reason, its formation and development becomes a goal not only in pedagogy but also in all sectors of social life.

Cuvinte cheie: *competență, competență de comunicare, formarea competenței de comunicare, elevi.*

Keywords: *competence, communication competence, communication competence formation, students.*

Reforma curriculară în Republica Moldova se fundamentează pe o nouă abordare în pedagogie, numită *pedagogia competențelor*, care vizează formarea la elevi a unui *sistem de competențe* menite să asigure o integrare socială cât mai bună. Realizarea *sistemului de competențe* definite de curriculum se va centra prioritar pe *comunicare*, și în mod special pe *competențe de comunicare*, deoarece nu este suficient ca un elev să cunoască doar noțiunile, acesta trebuie să învețe arta de a alege cuvintele potrivite contextului, de a transmite mesaje pertinente, de a-și exprima convingerile cât mai coerent și persuasiv. Deținerea bunei competenței de comunicare presupune obligatoriu niște elemente de care depinde realizarea întregului proces comunicațional. Competența de comunicare nu rezidă în resurse, ci în însăși mobilizarea acestor resurse.

Iată de ce, formarea *competenței de comunicare* reprezintă o necesitate socială stringentă, constituind o premisă importantă pentru a avea succes în diferite sfere ale vieții, de aceea formarea și dezvoltarea ei sunt obiective de bază ale procesului de predare-învățare-evaluare.

Competența de comunicare este *abilitatea de a transmite și de a schimba idei în diferite situații, în procesul de interacțiune cu alți participanți, utilizând în mod corespunzător sistemul de standarde de limbă și de vorbire, alegerea situației de comunicare adecvată* [1, p. 16].

În procesul de predare/învățare se dezvoltă competența de comunicare, iar prin raportarea situațiilor și activității individuale de învățare, de receptare și de producere se creează o concepție unitară despre funcționarea limbii ca element primordial al comunicării.

Prin urmare, competența de comunicare include structuri *cognitiv-teoretice* și *acțional-practice*.

Competența de comunicare constituie capacitatea de a exprima și interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, atât în formă orală, cât și în formă scrisă (ascultare, vorbire, citire și scriere) și de a interacționa într-un mod adecvat și creativ într-o serie completă de contexte culturale și sociale.

Potrivit convingerilor lui D. Hymens – competența de comunicare este un set de *abilitați, resurse primare* cu care un comunicator este în stare să utilizeze procesul de comunicare; aceste resurse includ *cunoștințe strategice* (despre regulile și normele de comunicare potrivite) și *capacități* (caracteristici și abilitați, cum ar fi, în general, abilitățile de codare și de decodare) [6, p. 75].

Cercetări temeinice privind competența de comunicare au fost invocate în studiile T. Callo, care menționează că la formarea eficientă a competenței de comunicare la elevi trebuie respectate și realizate următoarele *principii* [3, p. 61-69]:

☒ Principiul relațional;	☒ Principiul ambianței comunicative;
☒ Principiul pre-comunicativității;	☒ Principiul necesității motivaționale;
☒ Principiul personalizării;	☒ Principiul parteneriatului;
☒ Principiul euristiciității;	☒ Principiul activizării;
☒ Principiul responsabilității	☒ Principiul influenței acționale;
☒ Principiul densității comunicative;	☒ Principiul intenției comunicative;
☒ Principiul egalității și al acordului;	☒ Principiul socializării.

În accepțiunea cercetătorului Vl. Pâslaru competența de comunicare implică „achiziții ale personalității elevului. Ele sunt desemnate de predicatele *a ști să faci, a fi în stare să..., a putea să..., a fi capabil să...*” [8, p. 174]. În concepția sa competența de comunicare reprezintă capacitatea de a recunoaște un text literar (dar și un text nonliterar – n.n.), de a conștientiza scopul lecturii, de a reda prin mijloace verbale/nonverbale valorile semiotice ale textului, de a-și exprima atitudini și afecțiuni proprii etc. [9, p. 311].

Competența de comunicare se formează în cazul în care capacitățile care stau la baza lor sunt exersate sistematic și progresiv în anumite situații de comunicare care, având ca fundament o temă devin din ce în ce mai operaționale.

Formarea *competenței de comunicare* implică realizarea unor *obiective* precum:

- cultivarea exprimării orale și scrise corect sub aspect gramatical, al logicii sintactice;
- formarea unei pronunții clare;

- ☑ activarea, îmbogățirea și nuanțarea expresivă a vocabularului;
- ☑ formarea și dezvoltarea capacității de comunicare în dialog, în expunere și în descriere;
- ☑ formarea capacității de adaptare stilistică a comunicării

Cercetătorul L. Șoitu delimitează **două categorii de competențe de comunicare**:

1. **directe** – competențe lingvistice, discursive, situaționale, paraverbale;

2. **indirecte** sau **mediate** – competențe psiholingvistice, intelectuale, sociale, culturale, informaționale [10, p. 67].

Pentru formarea competenței de comunicare este necesar ca elevii să fie antrenați în situații de comunicare concrete. Aceste competențe vor influența pozitiv cunoștințele receptorului atât cele din sfera lingvistică, socioculturală, cât și de reflecție și de autoevaluare.

Formarea competenței de comunicare presupune dezvoltarea complexă a atitudinilor și a celor patru deprinderi integratoare: *audierea, vorbirea, citirea și scrierea* [5, p. 23]. În procesul didactic, fundamental este practicarea acestor deprinderi în contexte cât mai diverse și cât mai semnificante.

În cadrul activităților didactice, competențele de comunicare sunt în primul rând, *cunoștințe, capacități și atitudini*, care sunt permanent dezvoltate, optimizate, cultivate, actualizate, și ierarhizate.

Tabelul 1. Profilarea competenței de comunicare [după E. Constantinovici: 4, p. 32]

Competența de comunicare	
Specific	Mod de a opera, de a acționa
Resurse	Cunoștințe + capacități + atitudini <i>A ști + A ști să faci + A ști să fi</i>
Componente	Producere și receptare de mesaj oral/scriș

Competența de comunicare reprezintă *modele lingvistice globale*, care permit organizarea și stăpânirea informațiilor depozitate sub formă de scheme, scenarii, strategii necesare dobândite pe parcurs, care apoi vor permite utilizarea materialului lingvistic pentru a face față diverselor împrejurări ale vieții [5, p. 55].

Din această perspectivă orice proces de formare și dezvoltare a competenței de comunicare include elementele regăsite în mai multe *modele*:

Unul din aceste modele de dezvoltare a competenței de comunicare este **Modelul de formare a competenței de comunicare Laswell** (supranumit *modelul „cineva-spune-ceva-cuiva”*). Acest model este unul general și își propune să răspundă la întrebările *primare* ale comunicării: **Cine, ce spune, prin ce canal, cui spune, cu ce efect.**

Modelul de dezvoltare a competenței de comunicare Laswell pune în evidență: *comunicatorul, conținutul, canalele, audiența și efectele comunicării.*

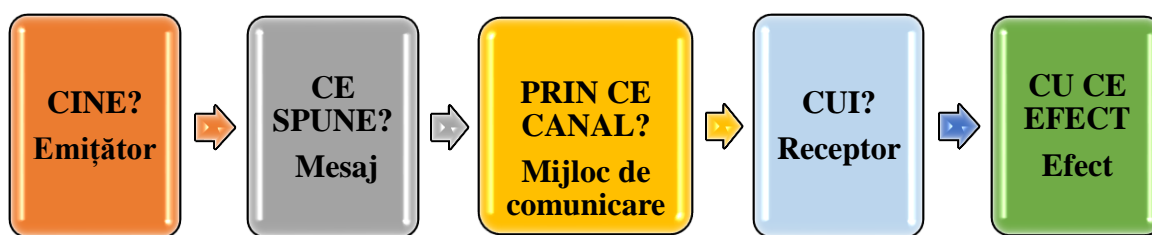

Figura 1. Modelul de dezvoltare a competenței de comunicare Laswell

Modelul de dezvoltarea a competenței de comunicare Laswell este un model linear care privește comunicarea ca transmitere de mesaje, fiind mai interesat de *efectele comunicării* decât de *înțelesuri*.

În acest context, prin *efect* înțelegem o schimbare observabilă și măsurabilă a stării receptorului ce este produsă de un element identificabil din proces. De unde se deduce că modificând un element al procesului vom comanda și modificarea efectului.

Pentru dobândirea progresivă a abilităților de a *conversa*, a *povesti* și a *comenta* este necesar un exercițiu permanent de îmbogățire și nuanțare a vocabularului, de structurare a mesajelor în discurs coerent, de promovare a comunicării orale.

În cadrul lecțiilor, comunicarea urmărește formarea capacităților de comunicare prin *dialog*, *observare*, *pronunțare*, *denumire*, *memorare*, *alcătuire de mesaje*, *ordonare*, *recunoaștere și completare*, *interpretare de rol*, *povestire*.

Modelul didactic de dezvoltare a competenței de comunicare asigură predarea în ansamblu, corelând studiul limbii (noțiuni de lexic, morfosintaxă, fonetică, elemente de istoria limbii) cu studiul textului literar, nonliterar, științific. Prin aplicarea *modelului didactic comunicativ-funcțional* în predare ce presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar, nonliterar, științific. Astfel, se deplasează accentul *de pe acumularea de cunoștințe pe dobândirea de competențe*. În acest context, competența de comunicare nu este doar „reproducerea itemilor memorati, ci se definește ca sistem de strategii creative ce permit înțelegerea valorii elementelor lingvistice în context, dezvoltând abilitatea de a aplica cunoștințele despre rolul și funcționarea limbajului” [4, p. 65].

Așadar, trebuie înțeles faptul că prin competență de comunicare nu se înțelege volumul de cunoștințe despre limbaj deținut de elev, ci valoarea lor funcțională, generatoarea unei activități de interrelaționare. Totodată, comunicarea nu poate fi abordată în afara socialului și, în consecință, trebuie de menționat și dimensiunea integratoare a procesului.

Pedagogia a definit *competența de comunicare* în primul rând prin *capacitatea de a activa cunoștințe, de a manifesta atitudini, de a le contextualiza în sfera interrelaționării*.

Complexitatea procesului trebuie văzută și din perspectiva implicațiilor formative pe care le au cele două acțiuni fundamentale: *înțelegere de text* și *producere de text*, atât în *componenta scrisă*, cât și în *componenta orală (verbală)*. Tabelul 2, sintetizează schema competenței de comunicare:

Tabelul 2. Schema competenței de comunicare

	<i>Comprehensiune de text</i>	<i>Producere de text</i>
ORAL	A asculta	A vorbi
SCRIS	A citi	A scrie

Componenta orală (verbală) a competenței de comunicare este grupată în:

- dimensiunea lingvistică* („elemente de construcția comunicării”),
- dimensiunea textuală* (structura textelor),
- dimensiunea discursivă* (secțiunile comunicare orală și scrierea) [5, p. 74].

În procesul de predare – învățare – evaluare, verbele enunțate în tabelul 2, generează roluri specifice, pe care elevul trebuie să le joace alternativ, pentru a dobândi competența de comunicare adecvată. Aceste roluri sunt: auditor, lector, locutor și scriptor, conducând către un statut de participant activ al elevului la procesul comunicării, de implicare a acestuia, în sensul activării tuturor componentelor care concură la o comunicare izbutită.

În concepția lui C. Simard [apud:1], citat și în documentele UE [2], privind politicile lingvistice, *componentele competenței de comunicare* converg pentru definirea *modelului curricular al disciplinei*, după cum urmează :

Competența lingvistică – reprezintă cunoașterea resurselor formale, pe baza cărora pot fi elaborate și formulate mesaje corecte și semnificative, precum și identificarea capacității de a le folosi. Competența lingvistică este constituită din următoarele componente: *lexicală, gramaticală, semantică, fonologică, ortografică și ortoepică*.

Competența sociolingvistică – se referă la cunoștințele și capacitățile necesare pentru a valorifica dimensiunea socială a funcționării limbii. Pentru a comunica este necesar de a cunoaște nu doar regulile și structurile gramaticale, vocabularul, ci și adaptarea formei lingvistice la situația de comunicare. Competența de comunicare sociolingvistică presupune a cunoaște cine vorbește, cui, unde, cum, de ce și când.

Competența pragmatică reprezintă cunoașterea de către elev a principiilor conform cărora mesajele sunt: organizate, structurate și adaptate (*componenta discursivă*); utilizate pentru realizarea funcțiilor comunicative (*componenta funcțională*). Elevul poate demonstra aptitudini de a comunica, a contacta, a manifesta inițiativă de dialogare, a găsi soluții în cazul unui impas comunicativ apărut în urma lacunelor gramaticale sau stilistice depistate, a percepe constituirea și emiterea diverselor acte de vorbire, indispensabile angajării totale a individului în comunicarea cotidiană și culturală, în procesul de autocunoaștere și autoreflexie. Componenta discursivă permite elevului ordonarea frazelor în enunț cu scopul de a produce discursuri coerente. Componenta funcțională cuprinde utilizarea discursului oral și a textelor scrise la nivel de comunicare în scopuri funcționale specifice.

Competența (pluri/inter)culturală constă în integrarea trăsăturilor specifice culturii

studiate în contexte de comunicare interculturală, exprimând empatie / toleranță și acceptare a diversității culturale [1, pp. 95-97].

Prin racordarea la orientările moderne în materie de curriculum, noile programe abordează complementar problematica limbajului și a comunicării, deplasând accentul pe latura pragmatică a învățării. Modelul curricular al disciplinei s-a modificat, fiind compatibilizat cu modelul pedagogic al educației pentru pregătirea elevilor în sensul învățării pe toată durata vieții și pentru integrarea activă a acestora într-o societate bazată pe cunoaștere.

Dobândirea competenței de comunicare se răsfrânge în cadrul tuturor disciplinelor studiate în școală. Comprehensiunea cunoștințelor de specialitate se desăvârșește parțial în cadrul orelor, prin cunoașterea lexicului, dar și prin însușirea logicii și a regulilor discursului, respectiv a redactării unor texte în diferite stiluri funcționale.

Concluzii

Este evident faptul că modelul curricular al disciplinei s-a modificat și că competența de comunicare are un rol major în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare pentru a le asigura accesul postșcolar la învățarea pe toată durata vieții și integrarea activă într-o societate bazată pe cunoaștere.

În mediu școlar trebuie tratate toate componentele competenței de comunicare în perspectiva formării și cultivării competenței de comunicare.

Bibliografie

1. Afanas, A. Metodologia dezvoltării competenței de comunicare a elevilor în limba străină. Chișinău: Print Caro, 2013.
2. Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare, (trad. din lb. fr. de Gh. Moldovanu). Chișinău: F.E.P. Tipografia Centrală, 2003.
3. Callo, T. Educația comunicării verbale. Chișinău: Editura Litera, 2003.
4. Constantinovici, E., ș.a. Predarea și învățarea limbii prin comunicare. Ghidul profesorului. Chișinău: Editura Cartier, 2003.
5. Cristea, S. Competența de comunicare în limbi străine. Chișinău: Didactica Pro. nr.4 (86), 2014.
6. Hymes, D.H. Vers la competence de communication. Paris: ESF, 1994.
7. Iacob, L. Comunicarea didactică în psihopedagogie. Iași: Spiru Haret, 1994
8. Pâslaru, V. Introducere în teoria educației literar-artistice. Ch.: Museum, 2001.
9. Pâslaru, V. ș.a. Construcție și dezvoltare curriculară. Cadrul teoretic. Chișinău: F.E.P. 2005.
10. Șoitu L., Pedagogia comunicării. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2001.
11. www.didactic.ro
12. www.orizontdidactic.wordpress.com